

ВІДГУК

офіційного опонента

Нечерди Валерії Борисівни,

кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника

лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя

Інституту проблем виховання НАПН України

на дисертацію «Виховання етнічної толерантності студентів

засобами діяльності музичного клубу», подану до захисту

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Сучасний етап розвитку українського суспільства позначений глибокими політичними, соціальними, економічними та культурними трансформаціями, суперечливим і повільним утвердженням моральних цінностей. Однією із найгостріших проблем нашого сьогодення є інтолерантність у міжособистісних стосунках та міжгрупових взаєминах, що знаходить свої прояви, передусім, у різкому загостренні протистоянь між окремими особами, соціально-етнічними спільнотами й різними культурами, призводить до порушення прав людини і тим самим суперечить фундаментальним принципам демократії.

Саме тому перед педагогічною наукою сьогодні поставлене важливе завдання – виховання молодого покоління громадян України на засадах толерантності, що в умовах XXI століття є чи не єдиним можливим засобом профілактики екстремізму, національної, расової і релігійної ненависті, жорстокості, агресивності, становлення гуманістичного світогляду. Виховання толерантності повинне розвивати здібності молоді до незалежного критичного мислення та формувати високі моральні критерії. З огляду на це дисертація Чжан Сяосін «Виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу» є безперечно актуальною за своїм змістом, а отримані результати відповідають потребам як сучасної

педагогічної науки, так і практики.

Структурно й логічно робота є цілісною. Дослідження складається із анотації, вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (265 найменувань, з них 23 – іноземною мовою) та 6 додатків, які подано на 11 сторінках. Робота містить 8 таблиць та 12 рисунків на 8 сторінках, а її загальний обсяг становить 206 сторінок, з яких 168 сторінок основного тексту. Все це зумовлено характером проведеного дослідження і повною мірою підпорядковано його меті, що, в цілому, відповідає вимогам ДАК України до обсягу кандидатських дисертацій. Основна структура дисертаційної роботи, її змістове й інформаційне наповнення дають підстави вважати її логічно завершеним цілісним науковим дослідженням.

У дисертації чітко визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Варто зазначити, що виконання кожного із сформульованих здобувачкою завдань відбувалося із дотриманням принципів науковості, об'єктивності, доказовості.

У першому розділі дослідження обґрунтовано теоретико-методичні засади виховання етнічної толерантності студентів, зокрема, визначено поняття етнічної толерантності, виховання етнічної толерантності та його чинники у соціально-виховній роботі закладу вищої освіти, а також особливості виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності студентського музичного клубу; надано змістову та кількісну характеристику рівнів вихованості етнічної толерантності студентів; розкрито критеріальний апарат дослідження та перебіг і результати констатувального етапу експериментальної роботи.

Авторка всебічно й ґрунтовно аналізує феномен «толерантність». Зауважимо висвітлення нею різних підходів до розуміння цього феномену в теорії сучасного наукового знання, зокрема, з позиції етнополітології, та розкриття явища етноцентризму, а також поглядів на етнічну толерантність, серед яких вартим уваги вважаємо розгляд її як політичного феномену та базового критерію європейської інтеграції України. Наголосимо, що

педагогічної науки, так і практики.

Структурно й логічно робота є цілісною. Дослідження складається із анотації, вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (265 найменувань, з них 23 – іноземною мовою) та 6 додатків, які подано на 11 сторінках. Робота містить 8 таблиць та 12 рисунків на 8 сторінках, а її загальний обсяг становить 206 сторінок, з яких 168 сторінок основного тексту. Все це зумовлено характером проведеного дослідження і повною мірою підпорядковано його меті, що, в цілому, відповідає вимогам ДАК України до обсягу кандидатських дисертацій. Основна структура дисертаційної роботи, її змістове й інформаційне наповнення дають підстави вважати її логічно завершеним цілісним науковим дослідженням.

У дисертації чітко визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Варто зазначити, що виконання кожного із сформульованих здобувачкою завдань відбувалося із дотриманням принципів науковості, об'єктивності, доказовості.

У першому розділі дослідження обґрунтовано теоретико-методичні засади виховання етнічної толерантності студентів, зокрема, визначено поняття етнічної толерантності, виховання етнічної толерантності та його чинники у соціально-виховній роботі закладу вищої освіти, а також особливості виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності студентського музичного клубу; надано змістову та кількісну характеристику рівнів вихованості етнічної толерантності студентів; розкрито критеріальний апарат дослідження та перебіг і результати констатувального етапу експериментальної роботи.

Авторка всебічно й ґрунтовно аналізує феномен «толерантність». Зауважимо висвітлення нею різних підходів до розуміння цього феномену в теорії сучасного наукового знання, зокрема, з позиції етнополітології, та розкриття явища етноцентризму, а також поглядів на етнічну толерантність, серед яких вартим уваги вважаємо розгляд її як політичного феномену та базового критерію європейської інтеграції України. Наголосимо, що

рефлексія філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних джерел надали підстави дисертантці уточнити визначення поняття «етнічна толерантність» як виду толерантності, в основу якої покладено принципи взаєморозуміння, солідарності та терпіння; як соціально-психологічної якості особистості, що полягає у готовності до співпраці, партнерства, культурного взаємообміну, повазі особистісної та соціальної гідності представників інших етносів.

Заслужують на особливе схвалення здійснені авторкою визначення сутності соціально-виховного середовища вищого навчального закладу та характеристика факторів виховання етнічної толерантності студентів у соціально-виховному середовищі вищого навчального закладу і педагогічних засад, на яких здійснюється процес виховання етнічної толерантності студентської молоді. Виховання етнічної толерантності студентів здобувачка розглядає як формування когнітивної, мотиваційно-ціннісної та операційної готовності студентів до взаємодії з людьми іншої національної, етнічної, релігійної належності на засадах толерантності, процес попередження та подолання проявів нетолерантності у ставленнях до представників інших націй чи народів.

Аргументованою і необхідною для глибокого осмислення проблеми виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу є належна увага дослідниці принципам і перевагам клубної діяльності та окреслення основних напрямів соціально-культурної діяльності у клубах України. На схвальну оцінку заслуговують визначення особливостей виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності студентського музичного клубу й обґрунтований дисертанткою критеріальний інструментарій дослідження, а саме когнітивний, емоційно-мотиваційний і поведінковий критерії із їхніми показниками та рівневі характеристики вихованості етнічної толерантності студентів (достатній, середній, мінімальний), а також здійснена відповідно до кожного з критеріїв та показників деталізація методів і методик оцінки рівня вихованості етнічної

толерантності студентів. Вартими уваги вважаємо застосовані під час дослідження такі методи, як метод включеного спостереження, метод незалежних експертних оцінок, опитування, ранжування, а також наративні методики, методики «Індекс толерантності» та комунікативної толерантності.

Позитивом рецензованої роботи, на нашу думку, є запропоноване у другому розділі змістовно-технологічне забезпечення виховання етнічної толерантності студентів, що актуалізує практичну значущість дисертації. На перевірку його ефективності був спрямований формувальний етап експерименту, результати якого повною мірою представлені у дисертації. Авторка відповідно до визначеної концепції змістовно-технологічного забезпечення виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу добирає дієві форми роботи: лекторій, музичний вечір, музична вітальня, тренінгові заняття, конкурс, джем-сейшн, етична бесіда, дискусія. Всім ним вона надає детальну характеристику та відзначає вплив засобів мистецтва та виховних чинників на підвищення рівня вихованості етнічної толерантності студентів.

На етапі формувального експерименту впровадження у процес навчально-виховної роботи вищих навчальних закладів України змістовно-технологічного забезпечення виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу засвідчило позитивні зміни у рівнях сформованості досліджуваної якості на кінець експерименту. Зокрема, найбільш вагомими результатами виховання етнічної толерантності студентів експериментальної групи було отримано за показниками: «усвідомлення значущості етнічної толерантності», «задоволеність від характеру, змісту взаємодії з представниками інших етнічних груп», «наявність у студентів позитивного досвіду поліетнічної взаємодії». При цьому загальна позитивна динаміка за всіма критеріями та рівнями для експериментальної групи становить 22,35%, натомість у контрольної лише 5,79%. Надійність отриманих в ході експерименту даних підтверджена за допомогою застосування методів математичної статистики.

Таким чином, як свідчить аналіз дисертаційної роботи Чжан Сяосін «Виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу», її авторці вдалося повною мірою досягти поставленої мети і розв'язати всі завдання дослідження.

Не викликає сумнівів практичне значення отриманих результатів, адже його матеріали, узагальнення й висновки, в тому числі, розроблені й апробовані методичні рекомендації «Змістовно-технологічне забезпечення процесу виховання етнічної толерантності студентів» можуть бути використані у системі підготовки та підвищення кваліфікації організаторів соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю, керівників органів студентського самоврядування, а також у підготовці студентів за різними освітніми програмами, зокрема, «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка» та ін.

Слід наголосити на тому, що основні результати дослідження досить повно розкриті у 11 публікаціях автора, з них 5 статей у вітчизняних і 1 стаття у зарубіжному наукових фахових виданнях, 4 статті опубліковано у збірниках матеріалів конференцій, 1 – в інших виданнях.

Автореферат дисертації відповідає вимогам ДАК України і досить повно відображає структуру, основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи, дає цілісне уявлення про проведене дослідження.

Загалом дисертація Чжан Сяосін заслуговує на позитивну оцінку, проте вважаємо за доцільне зробити деякі зауваження і висловити окремі побажання:

1. У процесі теоретичного аналізу проблеми виховання етнічної толерантності особистості слід було більш детально, на нашу думку, розкрити поняття «інтолерантність» та спектр її виявів у сучасному суспільстві. Авторка побіжно згадує лише ксенофобію і оминає увагою таке явище, як екстремізм, сутнісними проявами якого є розпалення расової, національної, соціальної чи релігійної ворожнечі і здійснення у зв'язку з цим актів насилля і вандалізму; приниження національної гідності; порушення

прав і свобод окремих осіб і їхніх груп.

2. Вважаємо, що доцільним було б звернення дослідниці до проблеми меж толерантності, яка займає помітне місце в сучасному суспільному та науковому дискурсі. Адже толерантність унеможлиблюється у випадках зазіхання на життя людини, розпалення національної чи расової ворожнечі, дестабілізації громадського порядку, різноманітних форм протиправного насильства, а також терористичної діяльності і спробах руйнації цілісності країни, що підтверджують події останніх років у нашій державі.

3. Уточнюючи поняття «етнічна толерантність», здобувачка зазначає, що у її основу покладено принципи взаєморозуміння, солідарності та терпіння. На нашу думку, концептуальному змісту толерантності більшою мірою відповідає «терпимість». Натомість «терпіння» є психологічним механізмом, що дає можливість знизити межу чутливості до несприятливих факторів. Це підтверджують і традиції європейської філософської школи, за якими терпіння розглядається як чеснота, що асоціюється із стражданням, і наведені авторкою на стор. 25 положення китайської педагогіки, згідно з якими етика толерантності повинна будуватися не на основі терпіння, що несе відтінок власного ущемлення, а на принципі терпимості.

4. У визначенні «виховання етнічної толерантності» дисертантка зазначає «формування готовності до контакту та подальшої взаємодії з людьми іншої національної, етнічної, релігійної належності». На наш погляд, оскільки нація є вищою формою етносу, бажано було б обмежитись лише етнічною та релігійною належністю, а також увести пов'язану із етнічною толерантністю расову, як визнання цінності й рівних прав усіх представників різних рас (європеоїдної, негроїдної, монголоїдної).

5. Щодо інструментарію дослідження дозволимо звернути увагу дослідниці на наступне: на стор. 66 першим показником когнітивного критерію вихованості етнічної толерантності студентів подано «наявність знань про сутність та складові етнічної толерантності», проте, у роботі відсутня чітка конкретизація цих складових.

Однак, висловлені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної роботи. Вважаємо, що дисертаційна робота Чжан Сяосін є завершеним, цілісним, самостійно виконаним дослідженням обраної проблеми. Робота містить нові як теоретичні, так і практичні експериментально отримані результати, які у своїй сукупності є суттєвими для теорії і методики виховання.

Аналіз дисертації, автореферату та наукових праць Чжан Сяосін дає підставу зробити наступний висновок. Дисертаційна робота на тему «Виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу» відповідає «Порядку присуджень наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор Чжан Сяосін заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук з спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя
Інституту проблем виховання НАПН України

В. Б. Нечерда

Нечерда В. Б.

Мисенко Т. В.